

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

3/S-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/3(4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Ҳожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолиддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудир;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Қаюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохидат Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабобевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Tillaxodjayeva Hurshida Djumavayevna</i> TURKISTONDA OILA VA NIKOH MUNOSABATLARINUNG O'ZIGA XOS JIHATLARI VA ROSSIYA IMPERIYASI BOSQINIDAN KEYIN MINTAQADA YUZ BERGAN DEMOGRAFIK JARAYONLAR	16-24
<i>A'zamova Mahliyo Panji qizi</i> ARIYANAM VAYJA GEOGRAFIK NOM TARIXI	25-29
<i>Xo'jageldiyev Ibodulla Mamaradjab o'g'li</i> DEMOGRAFIK XAVF XATARNI PAYDO QILADIGAN SHART – SHAROIT VA OMILLAR	30-34
<i>Norboyev Sarvar Qahramon o'g'li</i> SUG'D TARIXIY GEOGRAFIYASIGA DOIR MULOHAZALAR (AHAMONIYLAR DAVRI MISOLIDA)	35-39
<i>Boboqulov Oxunjon Axmat o'g'li</i> O'ZBEKISTON SSR NING AFRIKA DAVLATLARI BILAN ILMIY-TEXNIKAVIY HAMKORLIGI	40-44
<i>Салаев Ихтиёр Бахтиёрович</i> ХОРАЗМ ИМОРАТСОЗЛИГИДА ҒИШТНИНГ ТАЙЁРЛАНИШ УСУЛЛАРИ	45-49
<i>Бабажанова Дилрабо Ражаповна</i> “ЁДГОРГА ЕТИШИНГ!”	50-56
<i>Тўйчибоев Баходир Босимович, Абдуматов Алишер Ахматкулович</i> АКАДЕМИК АБДУЛАҲАД МУҲАММАДЖОНОВ ФАОЛИЯТИДА МИЛЛИЙ ЎЗЛИКНИ АНГЛАШ МАСАЛАСИ	57-61
<i>Atavullayeva Shaxlo Musoyevna</i> YANGI O'ZBEKISTON TARAQQIYOTIDA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING ROLI.....	62-66
<i>Xolliyev Azizbek Go'zalovich</i> ROSSIYA TASHQI IQTISODIY ALOQALARINING MOLIYAVIY JIHATLARI (XIX ASRNING OXIRGI CHORAGI - XX ASR BOSHI)	67-73

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>To'uchiyev Elnurjon Kosim o'g'li</i> RIVOJLANAYOTGAN MAMLAKATLARDA MOLIYAVIY XIZMATLARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI: MIKROMOLIYALASHTIRISH, FINTECH VA INNOVATSION MOLIYAVIY MAHSULOTLARNING ROLINI OSHIRISH	74-79
<i>Зарипов Хуршид Закир ўғли</i> ХОРАЗМ ВИЛОЯТИДА ИНСОН КАПИТАЛИНИНГ РИВОЖЛАНИШИ ВА УНДАН САМАРАЛИ ФОЙДАЛАНИШ ДАРАЖАСИНИ БАҲОЛАШ ЙЎЛЛАРИ	80-86

Pazildinov Muxiddin Maxammadin o'g'li

O'ZBEKISTONDA ELEKTRON TIJORATNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI 87-100

Aytiyeva Sevara Allaberdiyevna

O'ZBEKISTONDA KICHIK TADBIRKORLIK SUB'EKTLARI TOMONIDAN YUK TASHISH XIZMATI KO'RSATISHNING TASHKILY-IQTISODIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH 101-104

Isayev Atabek Djurabayevich

MONETAR REJIMLARINING TURLARI VA O'ZBEKISTONNING INFLYATSION TARGETLASHGA O'TISHI 105-112

Алиева Надирахон Абдумаликовна

ИПАКЧИЛИК КОРХОНАЛАРНИНГ ИННОВАЦИОН ФАОЛИЯТИНИ БОШҚАРИШ ЖАРАЁНИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ИМКОНИЯТЛАРИ 113-120

Ruziyev Zafar Ikramovich

KAPITAL BOZORI INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI 121-127

Azizkulov Bakhtiyar, Saifullayev Sanjarbek

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA DAVLATNING MOLIYAVIY – INVESTITSION SIYOSATI VA QABUL QILINGAN IQTISODIY ISLOHOTLAR 128-134

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Sultonova Shakhnoza

JADIDCHILIK HARAKATINING MILLIY TARBIYANI YUKSALTIRISHDAGI ROLI 135-140

Razzoqova Shohsanam

MARKAZIY OSIYO DINLARI 141-147

Ziyotova Adolat Ergashevna, Mamaraximov Kahramon Xaltuxtashevich

YANGI O'ZBEKISTON YOSHLARINI MAFKURAVIY TAHDIDLARDAN ASRASHNING MA'NAVIY-MA'RIFIY ASOSLARI 148-154

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

Кўчимов Шухрат Норқизилович

ЎЗБЕКISTONDA ДАВЛАТ ТИЛИ РИВОЖИНИНГ МУҲИМ МАСАЛАЛАРИ 155-158

Рузиева Ситора Асроровна

РОЛЬ КОНЦЕПТА «СЕМЬЯ» В ЛИНГВОКУЛЬТУРАХ ЗАПАДА И ВОСТОКА 159-163

Мирсагатова Покиза Авазбек қизи

ОБРАЗЛИ ФРАЗЕОЛОГИК БИРЛИКЛАРНИ ТАРЖИМА ҚИЛИШДАГИ МУАММОЛАР 164-170

Jurayeva Shalolaxon Xusanboyevna

MUALLIF NUTQI VA DIALOGIK NUTQ SHAKLLARINING TARIXIY ROMANLARDAGI FUNKSIYASI 171-175

Ruzibayeva Aziza Kahramanovna

J. BAYRON VA M. LERMONTOV SHE'RLARINING QISYOSLI TAHLILI 176-179

Jovbo'riyeva Saodat O'ktamovna

INGLIZ TILIDA PSIXOLOGIK TERMINLARNING YASALISH USULLARI TAHLILI 180-184

<i>Qulmamatova Muattar Otabek qizi</i> “BOYLIK” KONSEPTINING LINGVOKULTUROLOGIK TAHLILI	185-191
<i>Sanakulov Zayniddin</i> ONOMASTIKADA ONIMIZATSIYA VA APELLYATIVIZATSIYANING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI	192-197
<i>Saakyan Roza Yurevna, Jalilova Lola Jalilovna</i> TEODOR DRAYZERNING “BAXTIQARO KERRI” ROMANIDA PSIXOLOGIYA VA AXLOQ PRIZMASI ORQALI ISTAKNING ISTEZHOSINI O'RGANISH	198-205
<i>Xudoyberdieva Oyjamol Muzaffarovna</i> O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA «RAQS» TERMINOLOGIYASINING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI	206-211
<i>Soatmurodova Shoxista Zafar qizi</i> O'ZBEK TILIDA ATTORLIK LEKSIKASINING MAVZUVIY GURUHLARI	212-217
<i>Tadjieva Mastura Fayzullaevna</i> BASIS OF SIMILE IN METAPHORICAL MODELS WITH THE CONCEPT “LOVE” IN ENGLISH AND UZBEK	218-222
<i>Imamova Gulrux</i> JIN RIZNING “WIDE SARGASSO SEA” ASARIDA INTERTEKSTUALLIK	223-229
<i>Nazarov Sardor Shomurodovich</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA SO'Z BIRIKMALARINING SINTAKTIK MUNOSABATLARI	230-234
<i>Atamurodova Feruza Tashmurotovna</i> JON GOLSUORSINING “FORSAYTLAR HAQIDA SAGA” ASARINING EPIK TURKUMGA XOS XUSUSIYATLARI	235-239
<i>Iskandarov Bahrom</i> MARTIN IDEN ASARINING JEK LONDON HAYOTIDAGI AKSI	240-243
<i>Mustafoqulov Ro'ziqul Boynazarovich</i> ERTAKLARDA AN'ANAVIY TASVIRLAR	244-251
<i>Kuvonov Zarifjon Maxsiddin o'g'li</i> NEMIS TILIDAGI QORA VA OQ RANG KOMPONENTLI FRAZELOGIZMLARNING O'ZBEK TILIGA BERILISHI VA ULARNING SEMANTIK TADQIQI	252-256
<i>Djabbarova Shoirra Boltaevna</i> MUQOBILSIZ LEKSIKANING TARJIMA MUAMMOSI: LINGVOMADANIY TAHLIL	257-260
<i>Haydarova Kamola Davranovna</i> TURLI TIZIMLI TILLARDA OLMA LEKSEMASINING QIYOSIY-CHOG'ISHTIRMA TAHLILI	261-264
<i>Bektemirov Zohid Nodirovich</i> HOZIRGI ZAMON NEMIS TILIDA ILOVALI ELEMENTLARNING LINGVOPRAGMATIK XUSUSIYATLARI	265-269
<i>Murtazaeva Xadicha Nuriddinovna</i> TERMINOLOGIYA TADQIQOT OBYEKTI SIFATIDA	270-273

<i>Xudoynazarova O'g'lonoy Allamurodovna</i> DINIY BARQAROR BIRLIKLARNING SEMANTIK XUSUSIYATLARI	274-277
<i>Bazarova Ziyoda Eshbaevna</i> ZAMONAVIY LINGVISTIK TADQIQOTLARDA BADIY MATN MUALLIFI OBRAZINING O'RGANILISHI	278-282
<i>Abdulvohidova Nafisa Serobjon qizi</i> AVIATSIYAGA OID TERMINLARNING LEKSIKOGRAFIK XUSUSIYATLARI (INGLIZ VA O'ZBEK TILLARI MISOLIDA)	283-286
<i>Sultonqulova Feruza Bobonazarovna</i> AN'ANAVIY TOSH OBRAZINING TALQINLARI XUSUSIDA	287-291
<i>Abduganiyeva Djamilya Rustamovna, Malik Hodjaev</i> KETMA-KET TARJIMADA KOGNITIV YONADSHUVI VA ESLAB QOLISH USULLARI.....	292-296
<i>Amanbaeva Dilsora</i> «BURCH» KONSEPTINING ETNIK, MILLIY-MADANIY TALQINI.....	297-300
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Abdullayeva Sabohat Asatullo qizi</i> BLOKCHEYN KRIMINALISTIKASI: MARKAZSIZLASHTIRISH DAVRIDA KIBER JINOYATLARNI TERGOV QILISHDA ZAMONAVIY YONDASHUV	301-308
<i>Mirzakarimova Dilafruz Danyorovna</i> KIBERXAVFSIZLIK VA KIBERMAKONDA YURISDIKSIYA CHEGARALARINI BELGILASHNING ILMIY NAZARIY MASALALARI	309-315
<i>Raxmatova Xonzodabegim Utkir qizi</i> KIBER HUQUQ SOHASIDAGI YURISDIKSIYA VA XALQARO HAMKORLIKNING NAZARIY- HUQUQIY ASOSLARI	316-323
<i>G'ulomov Shohruh Islomjon o'g'li</i> METAVERSE PLATFORMALARIDA SHAXSIY MA'LUMOTLAR VA MAXFIYLIK MASALALARI	324-330
<i>Baxromova Laylo Rayim kizi</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SAYLOV TIZIMINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	331-336
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Сафарова Замира Михлиевна</i> ФОРМИРОВАНИЕ ЛИНГВОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ У УЧАЩИХСЯ 10-11-Х КЛАССОВ СРЕДСТВАМИ НАЦИОНАЛЬНО-ПРЕЦЕДЕНТНЫХ ТЕКСТОВ	337-342
<i>Нурманов Абдиназар Ташбаевич, Каримов Мусулмонкул Бахриддинович</i> ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПОДГОТОВКИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ РУССКОГО ЯЗЫКА К ТЕХНОЛОГИИ И ТЕХНИКЕ ЭФФЕКТИВНОГО ОБЩЕНИЯ	343-347
<i>Abdullayev Dilshod Xamidullo o'g'li</i> BOLALARDA EGILUVCHANLIK VA CHAQQONLIK SIFATLARINI RIVOJLANTIRISH.....	348-352
<i>Xayritdinov Otabek Murotjon o'g'li</i> MADANIY ANTROPOLOGIYANING GUMANITAR FANLAR INTEGRATORI SIFATIDAGI	

O'RNI	353-357
<i>Kalmenov Jalg'asbay Sarsenbaevich, Ibadullaeva Zamira Kuanishovna</i> MUSIQA FANI DARSIDA PEDAGOGIK METOD VA KASBIY MAHORATI	358-361
<i>Bekchanova Nilufar Boltaboyevna</i> TABIIY FANLARNI O'QITISHDA TALABALARNING IJODIY QOBILİYATLARINI RIVOJLANTIRISHGA YORDAM BERUVCHI OMILLAR	362-367
<i>Ibragimova Dildora</i> MAXSUS MAQSADLARDA INGLIZ TILINI O'RGANISH VA O'RGATISH JARAYONIDA TEXNIKA OLIV O'QUV YURLARI O'QITUVCHILARINING PEDAGOGIK KOMPETENTSIYASINI RIVOJLANTIRISH	368-371
<i>Kamalova Dilnavoz Ixtiyorovna</i> FIZIKA VA ASTRONOMIYA FANLARINI O'QITISHDA – EKSKURSIYANING O'RNI	372-377
<i>Soyibnazarov Abbosjon Ikromjonovich</i> FIZIKA FANIDAN MASALALAR YECHISHDA SIMULYATOR DASTURLARIDAN FOYDALANISH	378-383
<i>Xusmatova Xalusa Faatovna</i> ВИКТОРИНА ПО КОЛЛОИДНОЙ ХИМИИ: РАЗВИВАЕМ ЛОГИЧЕСКОЕ МЫШЛЕНИЕ СТУДЕНТОВ	384-389
<i>Toshboyeva Barnoxon</i> BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIGA CHET TILLARI O'QITISHNING PSIXOLOGIK- METODOLOGIK KONTSEPTSIYASI	390-393
<i>Shirnazarova Zamira Allaberdiyevna</i> MADANIYATLARARO MULOQOT KOMPETENSİYASINING LINGVODIDAKTIK ANAMIYATI	394-399
<i>Uralova Nurxon Mahadovna</i> ШАХСГА ЙЎНАЛТИРИЛГАН ТАЪЛИМ АСОСИДА МАКТАБГАЧА ТАЪЛИМ ТАШКИЛОТЛАРИДА ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ ЖАРАЁНИНИ АМАЛГА ОШИРИШ	400-404
<i>Berдиева Ойгул Бекмуратовна</i> НОЕВКЛИД ГЕОМЕТРИЯЛАР ЭЛЕМЕНТЛАРИ ЁРДАМИДА МАТЕМАТИКА ЎҚИТУВЧИЛАРИНИ КАСБИЙ МЕТОДИК ТАЙЁРЛАШ	405-411
<i>Choriqulov Rustamjon Ibodullo o'g'li</i> TALABALARDA MUSTAQIL TALIM KO'NIKMALARINI O'ZLASHTIRISHDA RAQAMLI TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING ZAMONAVIY KO'RINISHI	412-416
<i>Beknayeva Shaxnoza Vladimirovna</i> МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМ ТАШКИЛОТЛАРИДА ИНСОН RESURSLARINI BOSHQARISHDA INNOVATSION JARAYONLAR	417-423
<i>Burхиев Олимжон Бобоевич</i> СИСТЕМА ПРИМЕНЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ В ВУЗЕ	424-429

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Volume 4, Special Issue 3 (may, 2024). -430 p.

CONTENTS

07.00.00 – HISTORICAL SCIENCES

Tillakhodjayeva Hurshida Djumavayevna

FEATURES OF FAMILY AND MARRIAGE RELATIONS IN TURKESTAN AND DEMOGRAPHIC PROCESSES IN THE REGION AFTER THE INVASION OF THE RUSSIAN EMPIRE 16-24

A'zamova Mahliyo Panji kizi

HISTORY OF ARIYANAM VAYJA GEOGRAPHICAL NAME 25-29

Khojageldiyev Ibodulla Mamaradjab ogli

DEMOGRAPHIC PERIL CAUSES DANGER CONDITION - CONDITIONS AND FACTORS 30-34

Norboyev Sarvar Kaxramon ugli

REMARKS ON THE HISTORICAL GEOGRAPHY OF SUGDH (IN THE CASE OF THE ACHAEMENID ERA) 35-39

Babakulov Okhunjon Akhmat ogli

SCIENTIFIC-TECHNICAL COOPERATION OF THE UZBEKISTAN SSR WITH AFRICAN COUNTRIES 40-44

Salaev Ikhtiyor Bakhtiyorovich

METHODS OF MAKING BRICKS IN KHOREZM ARCHITECTURE 45-49

Babajanova Dilrabo Rajapovna

“FOLLOW TO YADGAR!” 50-56

Tuychiboev Bakhodir Bosimovich, Abdumatov Alisher Akhmatkulovich

THE ISSUE OF UNDERSTANDING NATIONAL IDENTITY IN THE ACTIVITY OF ACADEMIC ABDULAHAD MUHAMMADJONOV 57-61

Atavullayeva Shakhlo Musayevna

THE ROLE OF THE MEDIA IN THE DEVELOPMENT OF THE NEW UZBEKISTAN 62-66

Kholliev Azizbek Guzalovich

FINANCIAL ASPECTS OF RUSSIA'S EXTERNAL ECONOMIC LINKS (LAST QUARTER OF THE 19th CENTURY - BEGINNING OF THE 20th CENTURY) 67-73

08.00.00 – ECONOMIC SCIENCES

Tuychiyev Elnurjon Kosimovich

OPPORTUNITIES TO USE FINANCIAL SERVICES IN DEVELOPING COUNTRIES: ENHANCING THE ROLE OF MICROFINANCE, FINTECH AND INNOVATIVE FINANCIAL PRODUCTS 74-79

Zaripov Khurshid Zakir ogli

WAYS TO ASSESS THE DEVELOPMENT OF HUMAN CAPITAL AND THE LEVEL OF EFFECTIVE USE OF IT IN KHORAZM REGION 80-86

Pazildinov Mukhiddin Makhammedin ogli

DEVELOPMENT TENDENCIES OF ELECTRONIC COMMERCE IN UZBEKISTAN 87-100

<i>Aйтиева Sevara Allaberdiyevna</i> IMPROVEMENT OF THE ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC FUNDAMENTALS OF THE PROVISION OF CARGO TRANSPORTATION SERVICES BY SMALL BUSINESS SUBJECTS IN UZBEKISTAN	101-104
<i>Isaev Atabek Djurabayevich</i> TYPES OF MONETARY REGIMES AND UZBEKISTAN'S TRANSITION TO INFLATION TARGETING	105-112
<i>Alieva Nadirakhan Abdumalikovna</i> OPPORTUNITIES FOR DEVELOPING THE MANAGEMENT PROCESS OF INNOVATION ACTIVITIES IN SERIKING ENTERPRISES	113-120
<i>Ruziev Zafar Ikramovich</i> WAYS TO DEVELOP CAPITAL MARKET INFRASTRUCTURE	121-127
<i>Azizkulov Bakhtiyar, Saifullayev Sanjarbek</i> STATE FINANCIAL - INVESTMENT POLICY AND ACCEPTED ECONOMIC REFORMS IN THE DIGITAL ECONOMY	128-134
09.00.00 – PHILOSOPHICAL SCIENCES	
<i>Sultonova Shakhnoza</i> THE ROLE OF THE JADIDISM MOVEMENT IN PROMOTING NATIONAL EDUCATION	135-140
<i>Razzakova Shahsanam</i> THE RELIGIONS OF CENTRAL ASIA	141-147
<i>Ziyotova Adolat Ergashevna, Mamarakhimov Khakhramon Khaltukhtashevich</i> THE SPIRITUAL AND EDUCATIONAL BASIS OF PROTECTING YOUNG PEOPLE OF NEW UZBEKISTAN FROM IDEOLOGICAL THREAT	148-154
10.00.00 – PHILOLOGICAL SCIENCES	
<i>Kuchimov Shukhrat Norkizilovich</i> IMPORTANT ISSUES OF STATE LANGUAGE DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN	155-158
<i>Ruzieva Sitora Asrorovna</i> THE ROLE OF THE CONCEPT “FAMILY” IN THE LINGUOCULTURES OF THE WEST AND EAST	159-163
<i>Mirsagatova Pokiza Avazbek kizi</i> DIFFICULTIES IN TRANSLATING FIGURATIVE PHRASEOLOGICAL UNITS	164-170
<i>Jurayeva Shalolakhon Khusanboyevna</i> THE FUNCTION OF THE AUTHOR’S SPEECH AND DIALOGICAL FORMS OF SPEECH IN HISTORICAL NOVELS	171-175
<i>Ruzibayeva Aziza Kahramanovna</i> COMPARATIVE ANALYSIS OF J. BYRON AND M. LERMONTOV’S POETRY	176-179
<i>Jovbo’riyeva Saodat O’ktamovna</i> ANALYSIS OF FORMING PSYCHOLOGICAL TERMS IN ENGLISH	180-184
<i>Qulmamatova Muattar Otabek qizi</i> LINGUOCULTURAL ANALYSIS OF THE CONCEPT OF "WEALTH"	185-191

<i>Sanakulov Zayniddin</i> LINGUISTIC CHARACTERISTICS OF PROPRIALISATION AND APPELLATIVISATION IN ONOMASTICS	192-197
<i>Saakyan Roza Yurevna, Jalilova Lola Jalilovna</i> EXPLORATION OF IRONY OF DESIRES THROUGH THE LENS OF PSYCHOLOGY AND MORALITY IN THEODORE DREISER'S NOVEL "SISTER CARRIE"	198-205
<i>Khudoyberdieva Oyjamol Muzaffarovna</i> LINGUISTIC FEATURES OF «DANCE» TERMINOLOGY IN UZBEK AND ENGLISH	206-211
<i>Soatmurodova Shoxista Zafar qizi</i> THEMATIC GROUPS OF THE PERFUMERY LEXICON IN THE UZBEK LANGUAGE	212-217
<i>Tadjieva Mastura Fayzullaevna</i> BASIS OF SIMILE IN METAPHORICAL MODELS WITH THE CONCEPT "LOVE" IN ENGLISH AND UZBEK	218-222
<i>Imamova Gulrukh</i> EXPLORING INTERTEXTUALITY IN JEAN RHYS "WIDE SARGASSO SEA"	223-229
<i>Nazarov Sardor Shomurodovich</i> SYNTACTIC RELATIONSHIPS OF WORD COMBINATIONS IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES	230-234
<i>Atamurodova Feruza Tashmurotovna</i> FEATURES OF JOHN GALSWORTHY'S EPIC SERIES THE FORSYTH SAGA	235-239
<i>Iskandarov Bahrom</i> MARTIN EDEN'S REFLECTION ON THE LIFE OF JACK LONDON	240-243
<i>Ruzikul Mustafokulov Boynazarovich</i> TRADITIONAL IMAGES IN FAIRY TALES	244-251
<i>Kuvonov Zarifjon Maxsiddin o'g'li</i> TRANSLATION OF GERMAN BLACK AND WHITE PHRASEOLOGISMS INTO UZBEK LANGUAGE AND THEIR SEMANTIC ANALYSIS	252-256
<i>Djabbarova Shaira Boltaevna</i> THE TRANSLATION PROBLEM OF NON-EQUIVALENT LEXICON: A LINGUOCULTURAL ANALYSIS	257-260
<i>Haydarova Kamola Davranovna</i> COMPARATIVE-CONTRASTIVE ANALYSIS OF THE APPLE LEXEM IN DIFFERENT SYSTEMIC LANGUAGES	261-264
<i>Bektemirov Zohid Nodirovich</i> LINGUOPRAGMATIC PROPERTIES OF ADJUNCTIVE ELEMENTS IN MODERN GERMAN	265-269
<i>Murtazaeva Xadicha Nuriddinovna</i> TERMINOLOGY AS AN OBJECT OF RESEARCH	270-273
<i>Khudoynazarova Oglonoy Allamurodovna</i> SEMANTIC CHARACTERISTICS OF RELIGIOUS STABLE UNITS	274-277
<i>Bazarova Ziyoda Eshbaevna</i> THE STUDY OF THE PROBLEM OF THE IMAGE OF THE AUTHOR OF A LITERARY TEXT IN MODERN LINGUISTIC RESEARCH	278-282

<i>Abdulvohidova Nafisa Serobjon qizi</i> LEXICOGRAPHIC CHARACTERISTICS OF AVIATION TERMS (IN THE EXAMPLE OF ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES)	283-286
<i>Sultankulova Feruza Bobonazarovna</i> ON THE INTERPRETATIONS OF THE TRADITIONAL STONE IMAGE	287-291
<i>Abduganiyeva Djamilya Rustamovna, Malik Hodjaev</i> COGNITIVE PROCESSING AND MEMORY TECHNIQUES IN CONSECUTIVE INTERPRETATION	292-296
<i>Amanbaeva Dilsora</i> СИСТЕМА ПРИМЕНЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ В ВУЗЕ	297-300

12.00.00 – LAW

<i>Abdullayeva Sabokhat Asatullo qizi</i> BLOKCHEYN FORENSICS: A MODERN APPROACH TO CYBER CRIME INVESTIGATION IN AN ERA OF DECENTRALIZATION	301-308
<i>Mirzakarimova Dilafruz Danyorovna</i> SCIENTIFIC THEORETICAL ISSUES OF DETERMINING THE BOUNDARIES OF JURISDICTION IN CYBER SECURITY AND CYBER SPACE	309-315
<i>Rakhmatova Khanzodabegim Utkir kizi</i> THEORETICAL-LEGAL BASIS OF JURISDICTION AND INTERNATIONAL COOPERATION IN THE FIELD OF CYBER LAW	316-323
<i>Gulomov Shokhrukh Islomjon ogli</i> PERSONAL INFORMATION AND PRIVACY ISSUES ON THE METAVERSE PLATFORMS..	324-330
<i>Bakhromova Laylo Rayim kizi</i> SPECIFIC CHARACTERISTICS OF THE ELECTION SYSTEM IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN	331-336

13.00.00 – PEDAGOGICAL SCIENCES

<i>Safarova Zamira Mihlievna</i> FORMATION OF LINGUOCULTURAL COMPETENCE IN STUDENTS OF 10-11TH GRADES BY MEANS OF NATIONAL PRECEDENT TEXTS	337-342
<i>Nurmanov Abdinazar Tashbaevich, Karimov Musulmonkul Bakhriddinovich</i> PRACTICAL ASPECTS OF PREPARING A FUTURE RUSSIAN LANGUAGE TEACHER FOR TECHNOLOGY AND EFFECTIVE COMMUNICATION TECHNIQUES	343-347
<i>Abdullayev Dilshod Xamidullo o'g'li</i> DEVELOPING FLEXIBILITY AND RESILIENCE IN CHILDREN	348-352
<i>Khayritdinov Otabek Murotjon ogli</i> THE ROLE OF CULTURAL ANTHROPOLOGY AS AN INTEGRATOR IN THE SYSTEM OF HUMANITIES	353-357
<i>Kalmenov Jalgasbay Sarsenbaevich, Ibadullaeva Zamira Kuanishovna</i> PEDAGOGICAL METHOD AND PROFESSIONAL SKILLS IN A MUSIC LESSON	358-361
<i>Bekchanova Nilufar Boltaboyevna</i> FACTORS HELPING TO DEVELOP STUDENTS CREATIVE SKILLS IN NATURAL SCIENCE TEACHING	362-367

<i>Ibragimova Dildora</i> DEVELOPMENT OF PEDAGOGICAL COMPETENCE OF TEACHERS OF TECHNICAL UNIVERSITIES IN THE PROCESS OF LEARNING AND TEACHING ENGLISH FOR SPECIAL PURPOSES	368-371
<i>Kamalova Dilnavoz Ikhtiyorovna</i> THE ROLE OF THE EXCURSION IN TEACHING THE SCIENCES OF PHYSICS AND ASTRONOMY	372-377
<i>Soyibnazarov Abbosjon Ikromjonovich</i> USING SIMULATION PROGRAMS IN SOLVING PHYSICS PROBLEMS	378-383
<i>Khalisa Faitovna Khismatova</i> QUIZ ON COLLOIDAL CHEMISTRY: DEVELOPING LOGICAL THINKING OF STUDENTS	384-389
<i>Toshboyeva Barnoxon</i> PSYCHOLOGICAL AND METHODOLOGICAL CONCEPT OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES TO PRIMARY SCHOOL CHILDREN	390-393
<i>Shirnazarova Zamira Allaberdiyevna</i> LINGUODIDACTIC SIGNIFICANCE OF INTERCULTURAL COMPETENCE	394-399
<i>Uralova Nurkhan Makhadovna</i> IMPLEMENTATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS ON THE BASIS OF PERSONALITY-ORIENTED EDUCATION	400-404
<i>Berdieva Aygul Bekmuratovna</i> PROVIDING PROFESSIONAL METHODOLOGICAL TRAINING OF MATHEMATICS TEACHERS WITH THE HELP OF ELEMENTS OF NON-EUCLIDEAN GEOMETRIES	405-411
<i>Choriqulov Rustamjon Ibodullo o'g'li</i> MODERN VIEW OF THE USE OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN MASTERING INDEPENDENT LEARNING SKILLS IN STUDENTS	412-416
<i>Beknayeva Shaxnoza Vladimirovna</i> INNOVATION PROCESSES IN HUMAN RESOURCE MANAGEMENT IN PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS	417-423
<i>Burkhiev Olimjon Boboevich</i> SYSTEM OF APPLICATION OF INFORMATION TECHNOLOGY AS A MEANS OF IMPROVING THE QUALITY OF EDUCATION IN A UNIVERSITY	424-429

Received: 05 May 2024
Accepted: 10 May 2024
Published: 25 May 2024

Article / Original Paper

DIFFICULTIES IN TRANSLATING FIGURATIVE PHRASEOLOGICAL UNITS

Mirsagatova Pokiza Avazbek kizi

National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek, Senior Lecturer, Theory of Translation and Comparative Linguistics

Email: mirsagatovapokiza@mail.ru

Abstract. In this article it is considered that the study of the relationship between language and cognitive processes, as well as the relationship between meaning and meaning, is a current area of scientific interest. One of the most difficult tasks in this area is the translation of phraseological units. Transferring the full spectrum of semantic shades of a phraseological unit, taking into account its cultural-historical context and stylistic features, is problematic when translating into another language and into a different cultural environment. Despite the possibility of getting closer to understanding phraseological semantics, achieving the level of clarity and originality inherent in the original language requires a high level of skill and extensive experience from the translator. The lack of universal, standardized methods for translating phraseological units determines the preservation of this problem as an open issue in modern linguistics.

Key words: phraseological units, full and partial equivalents, figurative component, semantic differences, quasi-synonyms, asymmetric polysemy.

ОБРАЗЛИ ФРАЗЕОЛОГИК БИРЛИКЛАРНИ ТАРЖИМА ҚИЛИШДАГИ МУАММОЛАР

Мирсагатова Покиза Авазбек қизи

ЎзМУ “Таржима назарияси ва қиёсий тилшунослик” кафедраси катта ўқитувчиси

Аннотация. Ушбу мақолада тил ва тафаккурнинг ўзаро таъсири, маъно ва маъно ўртасидаги муносабатлар бугунги кунгача долзарб бўлиб қолмоқда ва кўплаб тадқиқотчиларнинг қизиқишини фразеологик бирликлар уйғотишда давом этётгани ҳақида гап боради. Фразеологик бирликларни таржима қилишда у ёки бу бирликларнинг семантикасининг барча сояларини унинг миллий рангини, стилистик ва маданий-тарихий хусусиятларини йўқотмасдан чет тилида ва чет эл маданиятида етказиш жуда қийин ҳисобланади. Таржимон фразеологик семантикани тушунишга яқинлашиши мумкин, аммо она тилида сўзлашувчиларнинг фикрларини улар айтганидек аниқ ва раvon баён қилиш учун бой тажриба ва маҳорат талаб этилади. Шунинг учун фразеологизмларни таржима қилиш муаммоси ҳали ҳам ҳал қилинмаган деб ҳисобланади, чунки барча ҳолатлар учун аниқ, стандарт таржима варианты мавжуд эмас.

Калит сўзлар: фразеологик бирликлар, тўлиқ ва қисман эквивалентлар, образли компонент, семантик фарқлар, квазисинонимлар, ассиметрик полисемия.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI3Y2024N24>

Кириш. Тил ва тафаккурнинг ўзаро таъсири, маъно ва маъно ўртасидаги муносабатлар бугунги кунгача долзарб бўлиб қолмоқда ва кўплаб тадқиқотчиларнинг қизиқишини фразеологик бирликлар уйғотишда давом этмоқда. Фразеологик бирликларни таржима қилишда у ёки бу бирликларнинг семантикасининг барча

сояларини унинг миллий рангини, стилистик ва маданий-тарихий хусусиятларини йўқотмасдан чет тилида ва чет эл маданиятида етказиш жуда қийин ҳисобланади. Таржимон фразеологик семантикани тушунишга яқинлашиши мумкин, аммо она тилида сўзлашувчиларнинг фикрларини улар айтганидек аниқ ва раво баён қилиш учун бой тажриба ва маҳорат талаб этилади. Шунинг учун фразеологизмларни таржима қилиш муаммоси ҳали ҳам ҳал қилинмаган деб ҳисобланади, чунки барча ҳолатлар учун аниқ, стандарт таржима варианты мавжуд эмас. Бундан ташқари, эквивалент фразеологик мослик мавжуд бўлса ҳам, таржимон кўпинча таржиманинг бошқа усулларини излашга тўғри келади, чунки бу эквивалент берилган контекстга мос келмайди. Шунини ҳам таъкидлаш керакки, таржимада этимологияни билиш муҳим рол ўйнайди, бу кўриб чиқиладиган фразеологик бирликларнинг маъносини осонгина тахмин қилишга имкон беради.

Адабиётлар таҳлили ва методология. Маълумки, фразеология фанининг асосий пойдеворини швейцариялик тилшунос Ш. Балли яратган. Жумладан, А.В. Кунин, В.В. Виноградов, Н.Н. Амосова, Н.М. Бабкин, А.И. Смирницкий, В.П. Жуков, Л.П. Смит, Н.М. Шанский, И.В. Арнольд, В.Н. Телия, Б.А. Ларин, С.Г. Гаврин, И.И. Чернышева, В.Л. Архангельский, С.И. Ожегов, А.И. Молотков, В.Г. Гак, Ю.Ю. Авалиани, А.Г. Назарян, Ю.Р. Гепнер каби олимлар фразеология соҳасида илмий кузатиш ишларини олиб борган ҳолда фразеологизмларнинг келиб чиқиш манбалари, шаклланиши ва бошқа долзарб масалалари устида илмий тадқиқот ишларини амалга оширишган. Е.Н. Лучинина, В.А. Маслова, Д.О. Добровольский, Е.О. Опарина, А.П. Бабушкин, В.В. Воробьев, Ю.Н. Емельянов, И.А. Подюков, Ю.П. Ўзбек олимларидан Л.И. Ройзензон, Ш. Раҳматуллаев, Ҳ. Бердиёров, Я.Д. Пинхасов, М. Умарходжаев, Б. Ёўлдошев, А.Э. Маматов, А. Маматов, М. Содиқова, Қ.М. Ҳакимов, Ш.Р. Усмонова, М.К. Халикова, К. Бозорбоев, Ш. Алмаматова, М. Вафоева ва яна бир қатор тилшунос олимлар ўзбек фразеологиясининг ривожига ўзларининг муносиб ҳиссаларини қўшишди. Солодуб, Т.З. Черданцева ва бошқалар лингвокультурология соҳасида фразеологизмларнинг турли хусусиятларини ўрганишган.

Шундай қилиб, В.В. Виноградов фразеологик бирлик таркибини узатишнинг тўртта имкониятини кўриб чиқади:

1) таржима қилинаётган тилда, қоида тариқасида, бир хил маънога ва бир хил ички шаклга эга бўлган фразеологик бирлик мавжуд;

2) кўпинча таржимада эквивалент фразеологик бирликлар топилади, уларнинг маъноси ва стилистик ранги таржима қилинган фразеологик ибораларнинг маъноси ва рангига ўхшайди, уларнинг ички шакли эса тасвир табиатига тўлиқ мос келади;

3) таржима тилида кўпинча бир хил маънога эга, аммо бутунлай бошқача ички шаклга эга бўлган стилистик эквивалент фразеологик бирлик мавжуд;

4) фразеологик бирликни таржима қилишда унинг маъноси ва стилистик рангига мос келадиган ифода ишлатилади, фақат унинг семантик, ҳиссий ва услубий маълумотлари узатилади” [Почуева 2020: 53].

Инглиз фразеологик бирликларининг таржимаси ҳақида гап борар экан, А. В. Кунин “биринчи навбатда уларни эквивалентли ва эквивалент бўлмаганларга ажратади ва кейин таржиманинг қуйидаги усулларини аниқлайди. Биринчидан, фразеологик эквивалентлар ҳар жиҳатдан таржима қилинган фразеологик бирликларга эквивалент

бўлган, семантик мазмуни, образлилиги, метафораси, стилистик ва эмоционал-экспрессив бўёқлари жиҳатидан фарқ қилмайдиган фразеологик бирликлардир” [Кунин 1964: 235]. “Булар қаторига бир тилдан иккинчи тилга ўзлаштирилган ёки инсон тафаккурининг умумийлиги, ижтимоий ҳаётнинг, меҳнат фаолиятининг, фан ва санъатнинг ривожланиши айрим жиҳатларнинг яқинлиги натижасида вужудга келган турли афсоналарга, тарихий фактларга асосланган халқаро характердаги ифодалар киради.

Муҳокама. Бироқ фразеологик бирликнинг халқаро ибораларга тегишли бўлиши унинг муқобил таржимасини топиш учун ҳар доим ҳам етарли эмас. Гап шундаки, бир тилга киритилган барча халқаро иборалар ҳамма тилларда ҳам учравурмайди. Бундан ташқари, кўпинча эквивалентлар ўртасида баъзи расмий фарқлар мавжуд бўлиб, бу уларнинг таржимасини анча мураккаблаштиради. Кўпинча таржима қилишда барқарор қиёслашдан фойдаланилади: *булбул каби қуйлайди, ешак каби ўжар, шер каби жасур*. Шу билан бирга, “булбул”га қиёслаш уни билмаган халқлар учун мос келавурмайди ва шунинг учун таржимон нотаниш тасвири киритишдан олдин ўйлаб кўриши керак бўлади. Масалан, инглиз тилида сўзлашувчилар учун “булбул” дан кўра *тўрғай* билан таққослаш кўпроқ таниш (*‘sing like a lark’*). Бошқа таққослашлар ҳам худди шундай ушбу одамларга яхши таниш бўлган ва унинг ғояларига мос келадиган нарсалар билан таржима қилиш кераклигини талаб қилади: Шундай қилиб, инглиз ва ўзбекларларни таққослар эканмиз, уларда *ўхшашлик* бутунлай бошқача кўринишда бўлади: инглизлар учун бу “*икки нўхат*” (*‘as like as two peas’*) каби ибора билан таърифланса, ўзбеклар учун эса “*икки томчи сув*” ибораси тўғри келади. Алоҳида шаклланган гап бўлаклари, хусусан, предлог ва қўшма гапларнинг шартли номи бўлган грамматик фразеологияларни таржима қилишда ҳам вазият анча мураккаблашади. Предлогларни таққослар эканмиз, кўпинча эквивалентларга муҳтож эканлигини кўрамиз, мисол учун, «инглизча ифодада *find favour with* - ‘кимдир билан яхши муносабатда бўлиш’ ушбу предлог учун зарур бўлган нарсани танлаб, ушбу предлогнинг барча маъноларини билишни ҳисобга олган ҳолда таржима қилиш керак” бўлади. [Инглизча-русча сўз бирикмаларининг луғати 2004:194]. Шунинг учун, фразеологик бирликнинг тўғри таржимасини амалга ошириш учун нафақат тилни яхши билиш, балки у тилнинг тарихи ва маданияти тўғрисида тўлиқ маълумотга эга бўлиш керак. Таржиманинг у ёки бу вариантини танлашда ҳамма нарсани кўриб чиқиш ва шундан кейингина уларнинг энг мосини тақдим этиш керак.

“Иккинчидан, кўпинча таржима тилида тўлиқ фразеологик эквивалент бўлмаган ҳолатлар бўлиб, бу ҳолда баъзи бир лексик ва грамматик тафовутларни, ички шаклдаги номувофиқликларни ўз ичига олган қисман эквивалентни тенг қиймат ва бир хил стилистик йўналиш мавжуд бўлганда танлаш керак. Мисол учун, инглизча ифода *spike some one’s guns* - ‘*бировнинг режаларини бузиш*’, қисман эквивалентдир, чунки *guns* (қурол) ва *режа* бир хил эмас ва шунинг учун уларнинг образли асосларида маълум фарқларни кўриш мумкин. Шунингдек, ушбу эквивалентлар гуруҳига фразеологик бирликлар киради, улар от турган сон ёки ҳатто сўзлар тартибида фарқланади: *be before the footlights* - ‘*кўринадиган*’, *pull the strings* - ‘*бировнинг орқасида туриш*’, *cudgel one’s brains* - ‘*бошни қотириш*’ (бирор нарса устида), *take a leaf out of someone’s book* - ‘*бирор кишидан ўрнак олиш, кимгадир тақлид қилиш*’» [Почуева 2020: 54].

Шу билан бирга, ҳақиқий контекстда тўлиқ ва қисман эквивалентлардан

фойдаланилганда кўпинча семантикада сезиларли фарқлар топилади. Демак, ўзбек тилидаги, *бошини йўқотиб қўймоқ* фразеологик бирлиги инглиз тилида ҳам маъно жиҳатидан, ҳам образли компонентда бир хил бўлган тўлиқ эквивалентга эга – *lose one's head*. Бу икки иборанинг лексик ва синтактик тузилиши ҳам бир-бирига ўхшашдир. Бироқ, маълум бўлишича, *lose one's head* иборасини ўзбек тилига ҳамма ҳолларда ҳам *бошини йўқотиб қўймоқ* фразеологик бирлиги ёрдамида таржима қилиш мумкин эмас. Таққосланг: 1. *He is usually very calm and does not lose his head in stressful situations.* / У одатда жуда хотиржам ва мушкул вазиятларда **ҳам еҳтиётсизлик билан иш қилишга** йўл қўймайди. 2. *He lost his head completely when his wife left him over his drinking habit.* / Аёли уни ичиши туфайли ташлаб кетганда у бутунлай **оқилона фикрлаш қобилиятини** йўқотди. Шундай қилиб, кўриб чиқиладиган ибораларнинг интуитив равишда берилган эквивалентлигига қарамай, уни тўлиқ бир бирига мос келади деб ҳисобламаслик керак.

Натижалар. Таққосланган фразеологик бирликларнинг семантик фарқлари, одатда, уч турга бўлинади. Улар қуйдагилардан иборат:

1.	Таржимоннинг сохта дўстлари	Масалан, ўзбек тилида <i>чизган чизиғидан чиқмаслик</i> ибораси барча талабларини тўла-тўқис бажармоқ, кўрсатмасига кўра иш тутмоқ маъносини англатиб келади “ <i>Рустамжон жуда эсли чиқди, айланай,-билдирлади кампир қизи узатган чойни ола туриб,- чизган чизиғимдан чиқмайди</i> ”. С.Зуннунова. <i>Биринчи қадам</i> . Инглиз тилида эса <i>be in line</i> эса тўғридан-тўғри, одамлар қаторида кутиш, иш ёки мукофот каби бирор нарсанинг олувчиси бўлиш, белгиланган ёки умумийроф этилган нарсаларга, масалан, қоидалар, эътиқодлар, хулқ-атвор усуллари ва бошқаларга мос келиш, уларга риоя қилиш ёки рози бўлиш ёки кимдир учун маҳорат ёки қизиқиш соҳаси бўлиш маънолари билан ифодалланади. “ <i>You want to be a lawyer, don't you?</i> ” <i>Our father's mouth was suspiciously firm, as if he were trying to hold it in line.</i> To kill a Mockingbird. Harper Lee.
2.	Тиллараро квазисинонимлар бир хил маънога эга бўлган, аммо услубий маъноси, ҳиссий ранги ва қўлланиш контекстида фарқ қиладиган фразеологик бирликлардир.	Ўзбек тилида <i>қора юрак</i> ғаразгўй, бузуқ ниятли маънони англатиб келади. Мисол учун, <i>қора юрак душманнинг машғумчангали севиқли дўстимиз, меҳрибон опамиз, бизнинг кўрқмас Жўрахонимизни орамиздан юлиб кетди</i> . А.Мухтор. <i>Опа-сингиллар</i> . Инглиз тилида эса <i>black-hearted</i> ибораси мутлақо ёвуз, ёмон руҳли, аблахлик каби маъноларни англатиб келади. Масалан, “ <i>I have seen him run before ever he has struck'em down; and he has looked in the glass, and I guess, by a woman's eye, black-hearted that he is, that he would as soon have cut his throat as his beard.</i> ” Oliver Twist. Charles Dickens.
3.	Ва ниҳоят, учинчи тур - ассиметрик полисемия бўлиб, унда таққосланган	Шундай қилиб, ўзбек тилида олов билан ўйнашмоқ фразеологик бирлиги иккита маънога эга: “хавфли ўйин ўйнаш” ва “оқибатини ўйламасдан, эҳтиётсизлик билан ҳаракат қилиш”. Инглиз тилидаги “ <i>play with fire</i> ” ибораси эса

иборалар турли хил маъноларни очиб беради.	унинг тўлиқ эквиваленти бўлиб, “эҳтиётсизлик билан ҳаракат қилиш” деган фақат битта маънога эга (“хавфли ўйин ўйнаш” ма’носи амалда қўлланилмайди ва она тилида сўзлашувчилар томонидан жуда кам қўлланилади).
--	--

Кўпгина фразеологик бирликларнинг таржима қилинаётган тилда эквиваленти мавжуд эмас. Булар, қоида тариқасида, ўзига хос миллий воқеликка асосланган ва халқнинг маданий ҳаётини, турмуш тарзи, тарихи ва анъаналарининг ўзига хос хусусиятларини аниқ акс эттирувчи иборалардир. “Шунинг учун бундай фразеологик бирликларни таржима қилишда миллий тусдаги компонентни унинг маданияти билан белгиланган, бошқа сўз билан алмаштириш ёки ўзлаштирма усулини қўллаш ёки этник-маданий ўзига хосликни тенглаштириш керак, аммо берилган контекст шартларига жавоб берадиган гапнинг умумий маъносини етказиш билан чекланиб қолаверади” [Стебунова 2013: 471]. “Масалан, инглиз тилидаги *set the Thames on fire* (айнан “Темзани ёндириш”) ибораси ўзининг маъноси ва услубий бўёғида ўзбек тилида “ақлга сиғмайдиган ҳаракат қилиш” иборасига мос келади. Инглизлар учун ушбу ибора соф миллий ҳисобланади ва уни ўзбек тилида сўзлашувчидан эшитиш жуда ноодатий ҳисобланади, чунки *Темза* – Англия халқининг рамзи ва ғуруридир, ўзбек халқи учун *Амударё ёки Сирдарё* билан бир хил маънога эга. Кўпгина тарихий воқеалар *Темза* билан боғлиқ бўлиб, у британияликлар ҳаётига, уларнинг анъаналари ва маданиятига бевосита таъсир кўрсатади. Инглиз шоири Роберт Бернс бунга оқайётган тарих деб атаганлиги ажабланарли эмас”. “Фразеологик бирликни унинг семантик-стилистик ва экспрессив-эмоционал маъно яхлитлигида етказиш қийин бўлган ҳолларда бошқаси билан алмаштириш ёки сўзма-сўз таржима одатда қўлланилади. Бошқаси билан алмаштириш ёрдамида ўқувчига бутун фразеологик бирликнинг ҳақиқий мазмунини, унинг жонли қиёфасини, ҳамда унинг таркибий қисмларининг маъноларини етказиш мумкин”. Бунга амалга ошириш мумкин, бунга “биринчи навбатда, метафорани сақлаб қолган образли фразеологик бирликларга нисбатан; иккинчидан, бир қатор мақолларни бошқаси билан алмаштириш, учинчидан, она тилида сўзлашувчи уларни тўғри ва табиий идрок этишига ишонч ҳосил қилгандан кейин қандайдир барқарор таққослашлар келтириш мумкин” [Шепелёва 2009:71].

Фразеологик бирликларни таржима қилишда кўпинча тавсифий таржима ҳам қўлланилади ва эквиваленти бўлмаган фразеологик бирликларда бўлгани каби бу аслида иборанинг ўзи эмас, балки унинг талқини таржимасига олиб боради. Булар турли хил тушунтиришлар, таққослашлар, тавсифлар - фразеологик бирлик мазмунини энг аниқ ва ихчам шаклда етказадиган ҳар қандай воситалар бўлиши мумкин [Рецкер 2009: 97]. Демак, “инглиз тилидаги *be in royal spirit* (сўзма-сўз. “қироллар кайфиятида бўлмоқ”) ибораси “ажойиб кайфиятда бўлмоқ” деб таржима қилинади – бунда тавсифий таржима қўлланилади, чунки “қироллар кайфияти” тушунчаси ўзбек тилида мавжуд эмас” [Ромашина 2013: 115]. Тасвирий таржиманинг яна бир мисоли сифатида инглизча *have channel fever* (сўзма-сўз. “канал иситмаси бор”) иборасини танлаб олиш мумкин. Инглизлар учун бу жуда табиий, чунки у ватанни соғиниш ҳақида гапирганда, Англияни материкдан ажратиб турадиган Ла-Манш каналини эслаб, ундан фойдаланишади. Бу иборани ўзбек тилига ҳам фразеологизмнинг асосий маъносини сақлаб қолган ҳолда

“ватанни қўмсаш, соғиниш” деб таржима қилиш керак. Фразеологик бирликларни таржима қилиш усуллари орасида яна биттасини ажратиб кўрсатиш мумкин - “танланган” сўзларнинг барқарор бирикмасини мумкин бўлган фразеологик синонимлардан бирини қўллаш орқали таржима қилиш эмас, балки бироз кенгроқ - барқарор бирикманинг ҳар қандай таржимасида мажбурий босқич сифатида фойдаланишидир. Уларни танлаш, одатда, луғат ёзишмаларига (маълум, умумий қабул қилинган) ва биринчи навбатда, турли хил вариантларга – кўп маъноли фразеологик бирликларнинг яқин маъноларига таянади. Танлашда асл иборанинг барча кўрсаткичларини ва, албатта, унинг услуби, ранги ва маданий ўзига хослигини ҳисобга олиш керак: баъзан услубий номувофиқлик ёки миллий ўзига хосликларнинг мавжудлиги энг мос келадиган фразеологик бирликни таржима қилишга имкон бермайди.

Хулоса. Шундай қилиб, таъкидлаш жоизки, фразеологизмларни таржима қилишнинг кўплаб усуллари мавжуд, бироқ шуни ёдда тутиш керакки, таржиманинг ҳақиқий жараёни шунчаки “эквивалент тил мосликлари”ни танлаб олиш эмас, балки бу таржима жараёни машаққатли иш бўлиб, бунда асосий рол нафақат таржимоннинг шахсига, балки унинг тилнинг ўзини, сўзлашувчиларнинг ҳаёти ва яшашини, уларнинг анъаналари ва маданиятини қанчалик яхши билишига ҳам тегишли бўлади. Тўғри ва энг муносиб таржима қилиш учун у ўзини шу маданиятнинг бир бўлаги сифатида ҳис қилиши, таржима қилинган иборалар семантикасининг барча тусларини, уларнинг миллий хусусиятларини ўзи сўзлаётган тилнинг барча қадрдяти ва бойлигидан фойдаланган ҳолда етказишга ҳаракат қилиши лозим.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Англо-русский словарь устойчивых словосочетаний / Collins Cobuild dictionary of idioms. Более 6000 современных английских фразеологизмов с русскими переводами. М.: Издательство АСТ, Астрель. 2004. 752 с.
2. Кунин А. В. Основные понятия английской фразеологии как лингвистической дисциплины и создание англо-русского фразеологического словаря: дис. . . . д-ра филол. наук. Москва, 1964. 1229 с.
3. Почуева Н. Н. Сложности перевода образных фразеологических единиц и возможные пути решения этой проблемы / Н. Н. Почуева // Сборник научных трудов по материалам LXVI Международной научно-практической конференции «Международное научное обозрение проблем и перспектив современной науки и образования» (Бостон, 22-23 января), 2020. С. 52-56.
4. Ромашина О. Ю. Контрастивная фразеология: проблема лакунарности и переводимости / О. Ю. Ромашина // Когнитивные факторы взаимодействия фразеологии со смежными дисциплинами: сб. науч. тр. по итогам III Междунар. науч. конф. / отв. ред. проф. Н. Ф. Алефиренко. Белгород: НИИ «БелГУ», 2013. С. 112-116.
5. Стебунова К. К. Коммуникативно-функциональные аспекты перевода фразеологических единиц / К. К. Стебунова // Когнитивные факторы взаимодействия фразеологии со смежными дисциплинами: сб. науч. тр. по итогам III Междунар. науч. конф. / отв. ред. проф. Н. Ф. Алефиренко. Белгород: НИИ «БелГУ», 2013. С. 468-471.

6. Шепелёва Е. В. Особенности перевода фразеологизмов / Е. В. Шепелёва // Известия Пензенского государственного пед. университета им. В. Г. Белинского. 2009. № 11 (15). С. 68-72.
7. Шепелёва Е. В. Особенности перевода фразеологизмов / Е. В. Шепелёва // Известия Пензенского государственного пед. университета им. В. Г. Белинского. 2009. № 11 (15). С. 68-72.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/3(4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).